

HANDELS-KRONIJK.

Pioniers van nieuwe handelswegen, waar zijn de ontdekkingen die ge ons nog voor zoo weinig jaren belooft? En gij, profeten van eene nieuwe en blijde toekomst voor handelaar en industrieel, waardoor zijn uwe voorspellingen van vroeger in lijnregten strijd met de uitkomsten? Wat is er nog maar luttel tijds verstreken sedert ge ons met eene aan opgewondenheid grenzende voldoening de plannen toondet van uwe handels- en nijverheids-banken, van uwe maatschappijen, die al wat klein maar goed was op het gebied der bedrijvigheid groot en bloeiend zouden maken; van uwe combinaties, waardoor voortaan kennis zoowel als kapitaal nooit meer vruchteloos naar een gewenscht emplooi zouden behoeven te zoeken! Wanneer het publiek maar in uwe kassen zekerheid zocht voor de kapitalen die nu in de hachelijke effectenwereld gevaar liepen ganschelijk vernietigd te worden, dan was de blijde dag zeker waarop Nederland weer groot, ja grooter nog dan ooit te voren zou worden! Zoo heette 't toen in uwen mond, en zoo ook oordeelden zelfs zoo velen onder de groote menigte, dat ge niet eens genegen waart om de gelden van die allen op te nemen die begeerden deel te nemen in uwe veelbelovende ondernemingen. Meer geld, meer toejuiching, meer medewerking, meer vertrouwen, meer geloof zelfs vondt ge dan tot de meest vooruitziende geest toe u zou hebben durven verzekeren, en toch was de uitkomst van alle uwe voorspiegelingen en van al uwe beloften en van al uw wenken weinig anders dan . . . mislukking!

Ontnuchterd staan wij thans tegenover de bouwvallen van vele uwer luchtkasteelen, of zien nog altijd met zekeren angst de stuiptrekkingen waarin de laatste uwer kinderen een hopeloozen strijd trachten vol te houden tegen den onverbiddelijken dood. Alleen een enkele, de meer dan zeldzaam bevoorregte van uw gezin, is nog als bij uitzondering in staat om ons tot eenigen troost en bemoediging in ons leed te verstrekken. Ge hebt met onmiskenbaren tact en met eene niet te loochenen scherpzinnigheid voor den bouw uwer tropheën van eigen roem en fonteinen van eigen voordeel geijverd, en de fondamenteen zoo breed uitgezet en zoo behendig weten te doen grijpen in de hechte steunselen van reeds beproefde en overoude instellingen, dat uw val ook deze onvermijdelijk moest medeslepen. Juist de kracht aan die patriarchale monumenten ontleend, meendet ge, zou ook u sterker en voor ondergaan beveiligen. Ook toen echter

heeft blijkbaar kansgenot u verblind, want uw val werd eer te grooter omdat zooveel met u wankelde en instortte, wat zoo dringend noodig was te behouden. En de ruine van uw ongelukkigen lotgenoot heeft u ten leste ook de weinige sympathie ontnomen welke u nog restte.

1866 is het jaar van boete geweest voor de handige financiële gooche-laars der laatste jaren, en zwaar heeft het groote publiek in die boete moeten deelen. De millioenen, welke toen door de valsche beloften en huichelachtige voorstellingen van de geslepen gasten die eensklaps een zeker relief hadden weten te verkrijgen op de beurzen van Europa, onttrokken zijn aan eerlijk en winstgevend bedrijf, en hier onvruchtbaar belegd en dáár verspeeld en verkwest en verbrast werden, ze zijn niet verdwenen eer ze wraak hadden geoeft over de velen die tot hun ondergang hadden medegewerkt. Want de rampzalige toestand van geheel de bedrijvige wereld in het afge-loopen jaar 1867, mag veilig aan de gevolgen der schromelijke financiële crisis van 1866 geweten worden. Wie aan die eerste crisis nog gelukkig was ontkomen, zou een jaar later op nieuw de vuurproef moeten doorstaan, maar voor dat herhaald onderzoek had menigeen geen voldoende kracht meer. Zoo leden wij dubbel, en de onschuldige met den schuldige. En toen moesten dezelfde mannen, wier roem als financiële geniën nog voor weinige dagen niet luid genoeg uitgebazuind kon worden, het brandmerk der verachting dragen van datzelfde publiek, 't welk hen zelfs tot wetgevers der natie had verheven. Maar een ieder had er ook op gerekend zelf een flink ge-deelte van den buit meester te worden, en was dus woedend toen niet een aanzienlijke winst hem toelachte maar een bar verlies hem aangrijpsde. Wie die als onpartijdig regter tusschen die beiden optreedt, zal hier een billijk vonnis kunnen uitspreken?

Toen de bende sluwe financiers voor 't eerst burger en boer als bij trommelslag op de markten bijeenriep, en beweerde dat bij haar de leven-wekkende wateren te koop waren die in een oogwenk het dorre heivak in een grazige weide konden omtóóveren, lachte bij ons de man van kennis en ervaring. Dwaze menigte, heette 't toen, die zich weer laat ver-schalken door die kwakzalvers. Een ieder kent het oude verhaal van den boer die nooit had leeren lezen en toch met een goudstuk den bril van den wonderdocter betaalde, zoodra deze hem verzekerde, dat wie maar niet blind was daardoor duidelijk, tot het fijnste schrift toe, ontcijferen kon, maar men schijnt de les juist dan te vergeten, wanneer ze 't meest te pas zou kunnen komen. Hoe hij die toeleg zou ontmaskeren! Maar toen toch hier een vriend en dáár een bekende en elders weer een buurman baat hadden gevonden bij het middel, moest de eerst zoo spottende man toch ook eens een proefje nemen. „Wat deed menig eenvoudig recept, uit Hufeland's Makrobiotiek voorgeschreven, niet tot wonderen toe in tal van gezinnen, en waarom kon dan ook niet een voorschrift uit Barnum's handboek om rijk te worden, gulden regelen inhouden”, zoo begon de twijfelaar vergoe-

lijkenderwijze te prevelen. Ieder echte Dulcamara heeft toch ook altijd wat goeds onder zijne medicijnen, waarom dan niet ook de Pereira's of hoe die financiële wonderdoctors meer heeten mogen?

En toen 't bij nader inzien bleek dat de groote toovenaar eene magtige maatschappij had opgericht, wier kapitaal enkel strekte tot waarborg voor de eventuele verliezen van allerlei kleine maatschappijen van de meest verschillende strekking, maar die alle met zulk een zorg waren gevormd dat zelfs de gedachte aan iets anders dan de rijkste winsten eigenlijk met krankzinnigheid gelijk stond, toen moest de man dat denkbeeld toch luide toejuichen. Luide vooral, want hij kon dan door zijne deelneming in de nieuwe maatschappij doen uitkomen, dat hij handel en nijverheid wilde bevorderen en dus bewijzen hoe uitnemend staatsburger hij was die alzoo voor zijn naaste zorgde. Maar heimelijk was hij er alleen op uit, om door een gelukkigen greep, snel een kolossale winst te maken. Want de leepert zag zeer wel in, dat het kapitaal van die groote maatschappij in een oogenblik vastgelegd en verdwenen zou zijn, maar evenzeer, dat de handige aanleggers wel zorgen zouden eerst de actien te doen rijzen om zoo het groote publiek tot koopen en speculeren te lokken, opdat zij zich bij tijds van hunne aandelen tot hooge prijzen konden ontdoen.

Snel meester te worden van een tal dier actien en die even snel weer te verkoopen, dat moest dus zijne taak zijn. De prijs was onverschillig, want het aantal dwazen onder het publiek was zoo groot, dat er altijd nog wel één onder te vinden zou zijn die hem nog hoogere prijzen betaalde dan hij had gegeven. Ongelukkig voor hem echter was de man niet helder genoeg om in te zien dat hij zelf de grootste dwaas was van allen, en juist op dat gemis van inzicht bij hem zoowel als bij anderen bouwde de ontwerper zijn plan, en, zooals men weet, met uitnemend gevolg.

Ja, was men wijs genoeg geweest om in te zien dat de *manie* om naamloze vennootschappen op te rigten dwaas was, maar dat daarentegen de verstandige toepassing van die rigting des tijds hier te lande voor ons een zegen kon worden, de nationale welvaart van Nederland zou grooter en het verlies van vele burgers kleiner geweest zijn. Want behalve in het assurantie-vak, is die vorm van vereeniging van kapitalen bij ons geen gewone nog. Teregt weigert onze handel de hulp van dit stelsel, omdat ze alleen van het individu succes wacht, maar onze nijverheid daarentegen vraagt meer geld onder dien vorm dan haar toegekend wordt. Wat hadden wij tal van spoorweglijnen over ons land kunnen leggen, en onze havens in vrije gemeenschap met de zee stellen, wanneer wij maar partij hadden weten te trekken van dat plotseling aanbod van kapitalen, voor de oprigting van welke maatschappij ook, mits maar eene naamloze en met beperkte verantwoordelijkheid. Lang, te lang toch, bleven wij aarzelen onze kapitalen dienstbaar te stellen voor den aanleg van nieuwe ijzeren wegen over ons land, dat nog heden ten dage in aanzienlijke en welvarende ge-

deelden alleen trekschuit en diligence als reismiddelen kent. De vreemdeling moest ons de middelen leveren om de eerste spoorwegen voor ons te bouwen, even als hij ons 't eerst zuiver drinkwater leverde en een helderder licht in onze straten en huizen ontstak. Wanneer wij de stoomvaart meer en meer de zeilvaart zien verdrijven en den heilrijken invloed daarvan in het al drukker en levendiger verkeer onzer havens roemen, dan waait niet de eigen vlag van den top dier vlugge boden van handelsbloei. Als onze nijverheid kapitaal noodig heeft voor de steeds grooter eischen die aan haar gedaan worden, en de aanbouw der groote fabriek de eigen middelen van den fabrikant heeft verslonden, dan moet zij de hulp van vriend en bekende inroepen, omdat de fondsen-beurs hare aandelen niet erkent noch hare schuldbekentenis aanziet. Trouwens, immers de handel zelfs moet bij den vreemden bankier de tijdelijke hulp vragen, die hem daar dan ook gereedelijk maar tot duren prijs, verleend wordt.

Van waar dat leenen van vreemden zoodra 't de middelen geldt voor onzen eigen arbeid, van onze eigen ontwikkeling, terwijl wij aan die vreemden zoo gereedelijk onze millioenen zelfs aanbieden, wanneer hij vestingen aanleggen of legers uitrusten wil, die ook voor onze rust en zelfstandigheid noodlottig kunnen worden? De reden ligt voor de hand. 't Is de zekerheid daardoor eene vaste rente te verkrijgen. Onze nationale voorzigtigheid gaat zoo ver, dat wij alle andere voordeelen voorbijzien ja zelfs niet op den waarborg van ons kapitaal letten, wanneer ons maar die vaste som van interest, en dat wel op den bepaalden dag, verzekerd zij. Daarom erkennen wij alleen in staatsfondsen eene goede geldbelegging, want zij alleen leveren ons die vaste rente. Of al het kapitaal in gevaar zij, en of al dat kapitaal voortdurend in waarde verminderde, geen nood, de rente blijft ons; en door een gedurig ruilen en wisselen en verkoopen en weer inkoopen hebben wij althans kans om ons voor dat kapitaal-verlies te vrijwaren. Men erkent wel, dat Rusland en Oostenrijk bijv. van hunne leeningen eigenlijk nog nooit een enkelen penning rente betaald hebben uit eigen middelen, en telkens nieuwe gelden van hunne geldschietters opnamen tot rente-betaling der vroegere leeningen, maar wat nood, zegt de renteheffer, te meer is immers daardoor de stipte betaling van den interest verzekerd en dus het bezit van effecten gewettigd!

Nederland mag de bakermat der renteniers genoemd worden. Geen land waar zoo velen de voorkeur geven aan een hoe dan ook bescheiden maar vastverzekerd inkomen, boven het ruimer maar gevaarlijker bestaan van handelaar of industrieel. Ongelukkig maar voor het land, dat die mannen hun kapitaal bijna uitsluitend beleggen in staats-fondsen en niet in ondernemingen van nijverheid. Want daardoor trekt de vreemdeling de voordeelen van ons kapitaal, terwijl onze handel en onze industrie hunkerend doch vergeefs uitzien naar vermeerdering van geldelijke middelen tot uitbreiding van hun arbeid. En juist daarom zou 't zoo wenschelijk geweest zijn wanneer

wij van de laatste manie tot oprigting van allerlei maatschappijen bandig gebruik hadden weten te maken, en zoowel voor spoorweg- als nijverheids-ondernemingen vreemd kapitaal hierheen hadden weten te lokken. De agiotage in de aandelen van het stamkapitaal, hadden wij aan anderen moeten overlaten en enkel voor onze nationale werkkrachten voedsel trachten te verkrijgen. Gedurig toch zien wij bij ons allerlei ondernemingen kwijnen, alleen omdat er gebrek is aan voldoende kapitaal ter exploitatie, en dat terwijl de eene vreemde staatsleening op de andere volgt en op onze beurzen gereede nemers vindt. Er is bij ons kapitaal genoeg, maar niet beschikbaar voor datgene wat aan elk land kracht en welvaart geven moet, voor den nationalen arbeid. En dit voorzeker is het goede element der maatschappamanie in den vreemde geweest, dat er menige onderneming van industrie en menig werk van groot openbaar nut door gewonnen zijn, die anders stellig nooit tot stand gekomen waren. Weegt het voordeel op tegen het nadeel, door de overdrijving van dat stelsel geleden? Ik geloof dat wij tot het geven van een juist antwoord op die vraag nog te veel onder den indruk zijn van het leed, en nog te weinig kunnen oordeelen over den uitslag van het eerst pas daardoor verkregen voordeel. Daarenboven ontslaat het goede gevolg van een daad niemand van den kwaden toelag die hem er toe bewoog. Ongetwijfeld was de toelag dergenen die in de laatste jaren den grootsten stoot aan deze zaak gegeven hebben, verre van edel of in 't algemeen belang. Want niet de oprigting eener nuttige zaak, maar de agiotage in de aandelen was hun doel.

Ik zal waarlijk de laatste zijn om den staf te breken over hem die zich uit alle bedrijf teruggetrokken heeft, zoodra hij door het bezit van werkelijk ruime middelen den voor allen degelijken arbeid zoo onmisbaren prikkel van winstbejag mist, onder voorwaarde echter, dat hij zijne financiële en intellectuele krachten toch ten algemeenen nutte aanwendt. Dat de man van fortuin geen lust heeft om zich dag aan dag af te sloven op kantoor of in fabriek, wanneer de voordeelen die hij er behaalt hem vrij onverschillig zijn, zal niemand voorzeker bevreemden. Maar hij die zich geheel losmaakt van elken dwang tot arbeid, moet daarentegen den lust tot arbeid toch zeer sterk in zich gevoelen, opdat zijn voorbeeld vooral niet enkel het bekrompene der zoo volkomen ware stelling bewijze, dat bezigheden zaligheden zijn. En evenzeer als hij zijn vrijen tijd niet alleen voordeelig voor zich zelve maar ook nuttig voor anderen moet besteden, zoo moet hij ook zijn kapitaal niet alleen ten eigen bate maar ook ten algemeenen nutte aanwenden. Alleen werkelijk ruime middelen wettigen een ambtelooz leven, eene ruimte waarbij 't onverschillig is of de inkomsten van het eene jaar al wat kleiner zijn dan die van het andere, mits ze maar gemiddeld in billijke verhouding staan tot het bedrag en de zekerheid van het belegd kapitaal. De rentenier moet meer op de zekerheid van zijn kapitaal, dan op het bedrag zijner rente behoeven te letten. Maar juist dan

vervalt ook het groote voorregt der geldbelegging in staatsfondsen, de vaste rente namelijk. En de rentenier, die met bedachtzaamheid en na behoorlijk overleg met der zake kundigen zijn fortuin belegt in ondernemingen van nijverheid, waaronder spoorwegen en andere middelen van vervoer, banken en handelmaatschappijen en reederijen en fabrieken eene eerste plaats innemen, hij zal ook geldelijk meer voordeel genieten dan wanneer hij iederen penning in staatspapieren steekt. Gemiddeld zal de opbrengst geen kleinere zijn maar vooral zal zijn kapitaal in stand blijven, voor hem de zaak van overwegend belang. Of is niet de ontvangst der jaarlijksche rente van Integraal en Metalliek en Rus in de laatste jaren veel kleiner geweest dan het verlies dat de houder heeft geleden door de daling in waarde die zoo hoog geroemde en ten onzent zoo geliefkoosde fondsen? De man die een paar jaar geleden zijne effecten verkocht en de opbrengst renteloos in zijne kas heeft laten liggen, is op dit oogenblik nog rijker dan hij die ze gehouden heeft en in dat zoo groote genot der vaste rente gebleven is. Beweert men nu misschien dat de aandeelen zelfs van de beste ondernemingen gedurende dien tijd evenzeer gedaald zijn, dan erken ik dat volkomen, maar ik verzoek zeer daarop te letten, dat alle die aandeelen oogenblikkelijk weer in waarde rijzen zoodra de tijden verbeteren, wat waarlijk niemand in gemoede van staatsfondsen zal wachten. Want in alle landen nemen de uitgaven op schrikbarende wijze toe tegenover een voortdurenden drang der ingezetenen tot verlaging der belastingen, zoodat de financiële gesteldheid der Staten eer minder dan beter wordt. Reeds wordt de renteheffer bedreigd met couponbelasting, omdat zijn schuldenaar hem niet langer de vaste rente kan uitkeeren, laat staan dan de schuld zelve aflossen. Het kapitaal dus, dat palladium van den rentenier, wordt behouden zoodra hij het aan den nijveren burger toevertrouwt in plaats van aan spilzieke regeringen. En al is hij dan ook zelf niet productief werkzaam meer, zoo bevordert hij toch wel degelijk de algemeene productie en de welvaart zijner medeburgers, op uitnemende en krachtige wijze zelfs.

Ook het gebruik dat de rentenier van zijn vrijen tijd maakt kan zoo ligt van groot algemeen nut zijn. Die breede stand van vermogenden waarin Engeland roemt, bestaande in de mannen die er met hunne kapitalen de groote fabrieken in beweging brengen en de vruchtbare mijnen ontginnen waarin duizenden arbeid en brood vinden, of die door hunne middelen het aanleggen van nieuwe spoorlijnen en het openen van stoomverkeer met vreemde havens mogelijk maken, zoodat sneller vervoer tot sneller en goedkooper productie in staat stelt, en wier duizenden, in banken en andere crediet-instellingen belegd, de gelegenheden vermeederen en verbeteren tot exploitatie van menig vruchtbaar en winstgevend bedrijf terwijl zij zelve geenerlei vak oefenen en toch nuttig zijn voor hun land, hij ontbreekt ten onzent te veel. Want die stand moet ook velen der mannen leveren voor de vertegenwoordiging van land en gewest en gemeente in Kamer en Staten

en Raad, mannen maatschappelijk onafhankelijk en met genoegzaam vrijen tijd ter hunner beschikking, dat niet het waarnemen der eene betrekking ten nadeele komt van de vervulling hunner andere verplichtingen. Eerst dan ook heeft de kiezer eene ruime keuze, wanneer hij tot behartiging zijner belangen een aantal personen voor zich ziet die daartoe niet alleen bereid en bekwaam zijn, maar die hij daarvoor ook niet uit andere betrekkingen behoeft te rukken. Die mannen kunnen aan kunsten en wetenschappen en aan inrigtingen van algemeen nut en van liefdadigheid de krachten en vermogens wijden, welke hunne minder bemiddelde medeburgers besteden moeten aan beroep of bedrijf. Zoo werkt de regte man op de regte plaats en zoo wordt het groote kwaad ten onzent vermeden dat de een zijn tijd in ledigheid doorbrengt en de ander daarentegen overkropt is met bezigheden zoo voor zijn bestaan als ten nutte van het algemeen, maar, door overhaasting in alles, ook overal maar halven arbeid levert.

Waarlijk, hij die de beschikking heeft over ruime financieele en intellectuele krachten tevens, en die ze beide aanwendt ten algemeenen nutte, hij mag zonder schroom het voorregt genieten van meer vrijen tijd, en hij behoeft zich niet te binden aan den slentergang van kantoor of fabriek, maar geniete onverlet in vrije natuur of keurige boekerij of waarheen zijn smaak hem leide, de zeldzame voorregten hem geschonken, mits maar juist zijne middelen aan anderen, die werken moeten en die ook werken willen en kunnen, de gelegenheid tot dien arbeid verleenen; en mits hij zelf zijn tijd en zijn stand bestede aan de bevordering der meer openbare belangen van hen, die daarvoor geen oogenblik van hun druk bedrijf kunnen afstaan. Zulk een reutenier is een zegen voor zijn land, en Nederland zou met eene vermeerdering van hun aantal — want gelukkig tellen ook wij er enkelen in ons midden, — werkelijk gebaat zijn.

Alligt meent men dat deze verheerlijking van het zoogenaamd gedesoevereerde leven opwelt uit het ontevreden gemoed van den koopman, die alweer een jaar van tegenspoed heeft doorleefd en zijne boeken gesloten met een uitkomst, die waarlijk al de moeite en de zorg en het gevaar niet wettigt gedurende volle twaalf maanden aan zijne zaken besteed! Of wel, dat de steeds toenemende concurrentie mij angstig maakt en een afschuwend woord op de lippen geeft tot hen, die niet bepaald gedwongen zijn voor hun kost te werken, om toch hun verstand en hun vermogen niet te wagen aan de zoo ondankbare kansen van den handel en de reeds zoo krasse mededinging door hun toetreden nog te vermeerderen. Die opvatting zou echter niet juist zijn. Al erken ik dat de handel in het afgelopen jaar over 't algemeen verre van bevredigende uitkomsten geleverd heeft, en al stem ik gaarne toe dat de concurrentie al krasser en moeilijker te verwinnen valt, toch blijf ik daarom vol vertrouwen op betere dagen, en schik ik mij elken morgen weer vol goeden moed voor mijn lessenaar. Want met rustiger politieke tijden komen stellig ook weer betere dagen voor den

handelaar, en, hoe feller de mededinging wordt, hoe meer men naar andere wegen van voordeel uitziet. Maar ik wilde het wenschelijke doen uitkomen van meer onderlinge samenwerking der burgers van denzelfden Staat, opdat door betere verdeeling der werkzaamheden aan elk datgene opgedragen werd wat door hem 't best kan verrigt worden. Laat de kapitalist geen geheel geïsoleerd individu ten onzent zijn, maar zich integendeel door het gebruik van zijn vrijen tijd en ruim vermogen één gevoelen met den nijveren man omdat hij zoowel als overheid diens belangen bevordert als in diens arbeid zekerheid vindt voor zijn kapitaal en inkomen tevens. En ik wilde doen uitkomen hoe oneindig gelukkiger 't voor elk land zou zijn wanneer de rijke burger den nijveren landgenoot in zijn arbeid steunde, dan wanneer de handige financier welkom wordt geheeten binnen de grenzen en aldaar hier den kapitalist verlost tot demoraliserende agiotage, en dáár speelt met de belangen van den nijveren, wiens voorspoed wel zijn leus maar waarlijk niet zijn doel is. Naauwer aaneensluiting van kapitaal en arbeid, dat is mijn wensch.

„Wat al ongerechtigheden echter zijn juist op het gebied der associatie in datzelfde Engeland bedreven alwaar die vereeniging van geld met werk als beter dan hier te lande geroemd wordt”, hoor ik mij toevoegen. En ik haast mij te antwoorden, wat al duizende fabrieken en trafieken en stoombooten en ellen spoorwegs had Engeland tegenover onze tien en honderdtallen te stellen, lang eer nog de laatste wet op de beperkte aansprakelijkheid der aandeelhouders van naamlooze vennootschappen er zelfs de toepassing, laat staan de overdrijving van dit stelsel, mogelijk gemaakt had. Al jaren lang had Engeland al die ondernemingen van nijverheid niet alleen in zijn eigen land maar ook in den vreemde, ook bij ons, gevestigd, en dat kapitaal daarvoor niet, zooals wij, bij anderen geleend, maar van den landgenoot verkregen. Wie heeft den tunnel, den Great Eastern, den Atlantischen kabel betaald? De rijke Engelschman, die even stout ruiter is op het veld als onversaagd debater in parlement of op meeting, en die met dezelfde milde hand teekent op de lijst van oprigters eener grootsche onderneming van nijverheid als van een toevlugtsoord voor hulpbehoevenden. Zoo gewoon is de deelneming van den hoogen Engelschman in elke nieuwe zaak van arbeid of van liefdadigheid, dat niemand er denken zou zelfs aan de zamenstelling van een bestuur waarin de adellijke titels en het zoo gevierde M. P. niet rijkelijk vertegenwoordigd waren. En toen de laatste speculatiewoede van Frankrijk naar Engeland overgewaaid was, hoe veel krachtiger en stouter waren toen de scheppingen van den Brit, dan de gekunstelde en alleen van sluw overleg getuigende creaties van den Franschman. De zoo leepe vinding om die speculatiën aanlokkelijk te maken door ze *placements de père de famille* te noemen, zou de Engelschman al beneden zich achten. Kolossale winsten voorspelden de mannen der beweging bij hem, en de zeepbel die in Frankrijk jaren lang

zachtken aan al grooter en grooter geblazen werd, maar toch ten slotte in damp verdween, was in Engeland op ruwe wijze bijna even spoedig groot als ook gebarsten.

Een crediet-crisis sleept in Engeland alleen tijdelijk fortuinen weg. Want de nijverheid, die er altijd door de voorafgegangene overdrijving gebaat is, geeft het land weldra door latere productie weer een gedeelte der verloren kapitalen terug. Maar een crediet-crisis in Nederland heeft in hare ontwikkeling alleen den effecten-speculant bevoordeeld, en van productie kan daar geene sprake zelfs zijn. Zoo trekt Engeland nog partij van de dwaasheid zijner speculanten, en dat hadden ook wij kunnen doen, toen de laatste beweging in vollen gang was. Maar wij bleven bij ons fondsengedobbel, bij ons geagioteer met staatspapieren die dat heerlijk voorregt van „vaste rente” hadden plus vermindering van kapitaal!

„Maar vrij wat bevoegder regter in deze materie dan gij, heeft reeds in geheel anderen zin uitspraak gedaan”, zegt de lezer van dit Tijdschrift alligt, en wijst triomfantelijk op de woorden waarmede Mr. M. Mees zijn zoo juiste karakteristiek der credit-mobielier-manie in het laatste Januarij-nummer besluit. „Eer de uitsluitende geldbelegging in fondsen voor kapitalisten als onvoordeelig bewezen en hun de juiste weg tot zekere plaatsing van hun vermogen in handel en nijverheid aangetoond is, blijft alle aansparing daartoe vruchteloos.” Welnu, ge hebt noch het bewijs van het een noch den gids voor het andere geleverd, zoodat al uw geschrift onnut gezwets blijft en de tijd, daaraan verknoeid, beter besteed had kunnen worden.” — Verstoord zou ik dien lezer kunnen antwoorden: beleg dan geheel uwe fortuin in die fondsen welke jaarlijks de hoogste rente geven, dan zal ik u weldra weer zien aanzitten in de rij van hen die hard werken voor hun dagelijksch brood. Maar het verlies dat het nationaal vermogen onder zulk een stelsel lijden zou, gaat mij daarvoor te veel aan 't hart. En ik moet er dus in goeden ernst op wijzen, dat ik eigenlijk weinig anders deed dan napraten wat hij zooveel juister en beter heeft uiteengezet dan ik dat vermag, zoodat alleen in het minder klemmende van mijn betoog, maar niet in mijn beweerden mijne fout schuilt. Alleen daarin waag ik 't verder te gaan dan hij, — en ik weet dat hij mij dezen dartelen zijnsprong niet euvel duiden zal, — wanneer ik beweer, dat het nadeel der uitsluitende geldbelegging in fondsen door de laatste jaren reeds bewezen is en dus niet meer bewezen behoeft te worden. Een vlugtige blik zelfs op de prijs-couranten der effecten is voldoende tot verdediging dier bewering. Natuurlijk spreek ik hier alleen van den kapitalist, die zijne fondsen sedert jaren onverkocht heeft behouden en eenvoudig de rente genoten, niet van den speculant, die ze telkens heeft verwisseld en verhandeld. Want als ik op de speculanten in effecten gewezen word, dan heb ik eenvoudig op de rijzing der katoenprijzen gedurende de laatste drie maanden te wijzen, en voorzeker zou mijn goederen-speculant 't dan nog van den

meest gelukkigen fondsen-speculant zelfs winnen. En wat het aanwijzen van een bepaalden regel tot zekere belegging van zijn kapitaal in handel en nijverheid betreft, zoo acht ik dien eisch een onmogelijken, voor nu en voor altoos. Een ieder toch die zijn kapitaal belegt, in fondsen of waarin ook, moet handelen met verstand en overleg, of hij is dupe van zijne onkunde. Zeer terecht heeft de schrijver daarom dan ook die woorden eenvoudig ter neder geschreven als een der pia vota, maar met al het gewigt van zijnen *ook* in de financiële wereld zoo goed klinkenden naam daarop aangedrongen, dat toch eindelijk de uitsluitende belegging van Nederlandsche kapitalen in staatspapieren als gevaarlijker erkend worde dan in handel en nijverheid, behoorlijk overleg in beide gevallen ondersteld.

Nauwkeurige aansluiting van rentenier met koopman of industrieel, reeds hierboven zei ik 't met een woord, acht ik een krachtig middel tot bereiking van dit doel. Eukelen onzer kapitalisten gaven daarvan reeds een loffelijk voorbeeld en velen hunner, die als commissarissen toezigt houden over de handelingen der industriëlen die met de middelen van anderen hun bedrijf oefenen, zullen moeten erkennen, dat hun kapitaal en renterekening van die aandeelen gemiddeld beter staan, dan wanneer zij ten tijde hunner deelneming fondsen gekocht en die behouden hadden. En alweer bedoel ik hier hen alleen die de zaak waartoe zij toetraden met dezelfde naauwlettendheid onderzocht hebben, als zij die aan de belegging hunner gelden in fondsen zouden besteed hebben. Roekelooze deelneming of gebrekkig toezigt op de handelingen dergenen wien men zijn vertrouwen schenkt moet natuurlijk evenzeer buiten kwestie blijven, als het onverstandig koopen van nietswaardige effecten.

De laatste tijden die wij beleefd hebben, leverden dure maar nuttige lessen op voor hen die hun kapitaal, klein of groot, met verstand beleggen. Alle verhandelbaar papier is in waarde gedaald, effecten zoowel als aandeelen in ondernemingen van nijverheid. Maar nu de oorlog voorbij en de veepest gelukkig geweken is, blijkt de eene schuldenaar, hoe magtig ook van naam, naauwelijks in staat tot geregelde betaling zijner rente veel minder nog tot aflossing of geleidelijke amortisatie zelfs, terwijl de andere, de nijvere schuldenaar, ongedeeerd uit den strijd te voorschijn treedt en volkomen bij magte blijkt om weer als vroeger, billijke winsten aan zijne aandeelhouders te verschaffen. Zijn er onder de laatsten enkelen die evenmin bij betere tijden herleven, dan ligt bij hen de schuld aan exploitatie of gebrek aan het noodige kapitaal en dus noch aan den druk der tijden noch aan den aard van het bedrijf. De voorbeelden daarvan zouden niet moeilijk met namen te geven zijn. De renteheffing van den staat heeft zijn geld geleend voor handelingen die bijna altijd kapitaal vernietigden, hij heeft dus weinig anders dan een lijfrente gekocht, terwijl daarentegen de aandeelhouder in industrie den producent de middelen heeft verschaft tot meer productie, zoodat hij en op jaarlijksche winsten en daarenboven nog op volkomen

behoud van zijn kapitaal rekenen kan. Natuurlijk staat in alle bedrijf schade tegenover winst, maar even natuurlijk ook de eerste in zeer voordeelige verhouding tegenover de laatste; anders toch zou alle arbeid op den duur onmogelijk zijn. En tot die ongerijmde stelling zou men moeten komen wanneer men uit de ongunstige uitkomsten van tal van nijverheids-ondernemingen de onjuistheid mijner bewering wilde betoogen.

Ik weet echter dat menigeen ten onzent de behoefte aan meer kapitaal, met name in den handel, ontkent, en heb daarvoor dikwijls als bewijs hooren aanvoeren, het minder aantal faillissementen hier te lande dan elders. Anderen weer meenen dat de handel eenvoudig het bewijs te leveren heeft dat hij winsten geven zal, om ook voldoende middelen te erlangen. Op de eerste bewering, geeft de kleinere omzet in Nederland dan in den vreemde een voldingend antwoord; hij die zich minder aan gevaar waagt, ontwijkt ook de hachelijke kansen van dengene die zich meer daaraan bloot geeft. En hij die de tweede stelling aanvoert vergeet, dat 't voor den handel niet om tijdelijke hulp te doen is of om enkele deelneming in bepaald veelbelovende zaken, maar om een vast kapitaal, door den eigenaar zelven gebruikt, for better for worse, zoo als de Engelschman van het huwelijk zegt. Maar het feit zelf, dat er niet voldoende kapitaal in onzen handel belegd is, blijkt uit de zoo veel en veel grootere massa van credietpapier in verhouding tot den totalen handelsomzet, thans en vroeger in omloop. Niet van bankiers is hier sprake, maar enkel van werkelijke kooplui. Hadden die over een voldoende vast kapitaal te beschikken, dan zouden wij niet zoo verlangend meer behoeven uit te zien naar de filialen in transatlantische gewesten waardoor de vreemde handelaar zulke groote en winstgevende zaken doet, maar die alleen door groote kapitalen kunnen gevestigd en onderhouden worden. Gedurig en gedurig heb ik er hier en elders op gewezen, dat ongeveer 85 pCt. van onzen geheelen handelsomzet jaarlijks wordt geabsorbeerd door het verkeer met onze drie naburen en het beschermde Java. Daaruit blijkt dan toch waarlijk wel hoe gering ons verkeer is met die kolossaal producerende landen in Oost en West van handelsartikelen, die aan de scheepvaart en den omzet van andere Europeesche markten eene levendigheid bijzetten die zich in nationale welvaart uit. En omdat ook de handel alweer zijn winstgevend werken bewijst door zijn bestaan, zoo noodig ik den kapitalist uit daar voordeel en zekerheid tevens te zoeken voor zijne tonnen.

Maar in het afgelopen jaar 1867 kon de handel geen voorbeeld van bloei opleveren. Allereerst was de staatkundige toestand algemeen onrustig en ongunstig. In ons eigen land ontbrak alle zoo noodige overeenstemming tusschen de Regering en de vertegenwoordigers des volks, en van een gemeenschappelijk beramen en uitvoeren van maatregelen tot bevordering der algemeene welvaart kon dus minder dan noodig was sprake zijn. In het buitenland was 't nog erger gesteld, want ook de eene staat dreigde

gedurig den ander met oorlog. Al vroeg in het jaar ontstond die rampzalige Luxemburgsche kwestie, een waar kind des ongeluks, dat zelfs, even als de arme vondeling, tot op heden toe niet eens zijn vader heeft weten op te sporen. Onberekenbaar mag men de nadeelen noemen die onzen handel dreigden, wanneer daardoor onze grootste koopers misschien wel met ons zelve, in oorlog waren gekomen. Gelukkig dreef dat onweer af, maar toen weer trad die onoplosbare Romeinsche kwestie, schrikverwekkend, ten tooneele. De Keizer van Frankrijk had het echter te druk met zijne wereldtentoonstelling te Parijs, dan dat hij dien gordiaanschen knoop juist in dien tijd wilde doorhakken. Dit denkbeeld gaf den handel dus wat meer moed, maar de ongelukkige graanoogst belette toen weer een opluiken van den handel, hoe aanzienlijk dan ook de winsten van enkele speculanten aan de korenbeurs wezen mogten. Daarenboven hadden de uitvoeren van manufacturen naar Indië kolossale verliezen berokkend, en moesten ook de handelaars in ruw katoen met eene voortdurende sterke daling van prijzen worstelen, terwijl zij juist eene aanzienlijke rijzing hadden verwacht, waardoor zij werkelijk schatten verloren. Evenmin was de loop van het voor onze markten zoo overwegend koffij- en suikerartikel gunstig te noemen, en ook de tin, dat troetelkind der speculanten, leverde weinig anders dan teleurstelling. Een ander deel onzer beursbezoekers, de assuradeurs, had ook al geen succès op zijne ondernemingen, en geheele of gedeeltelijke verliezen op zee en groote branden in fabrieken vooral ontstaan, sleepten aanzienlijke kapitalen weg. Daarbij een lustelooze fondsenhandel en een, ja ruime en goedkoope maar wat de onderpanden betreft, uiterst keurige geldmarkt, ze vermeerderden het algemeen gevoel van wantrouwen. Gelukkig maar dat de scheepvaart betere uitkomsten gaf, en de maatregel der N. H. M. tot vervanging der beurtbevrachtingen door openbare inschrijving hier te lande voor het grootste gedeelte der noodige scheepsruimte, meer vertrouwen geeft op de toekomst van dit zoo lang kwijnend en toch zoo overwegend bedrijf. Geen wonder dat ook de nijverheid kwijnde onder zulk een treurigen algemeenen toestand, terwijl de landbouw nog gedrukt bleef onder de geledene slagen van de veepest. Is 't dan wel vreemd dat 't weinigen gegund werd dankbaar terug te zien op de handelsuitkomsten van een jaar waarin zich zoovele ook commercieele rampen als bijeen verzamelden?

Tot in bijzonderheden toe den gang van elk handelsartikel na te gaan ligt buiten het plan der kronijk, die ik telken jaar daarover hier ter plaatse opneem. Meer een causerie over den handel dan eene duidelijke schets van dien handel, is mijn doel. De speciale handelsoverzichten, waarin elk artikel tot in zijne kleinste schakeringen toe gevolgd wordt, zijn hier te lande te groot in aantal, dan dat eene herhaling daarvan te dezer plaatse noodig mag genoemd worden. Maar wel past hier een enkel woord van hoop zoo niet van vertrouwen, dat al die nadeelige uitkomsten van enkele jaren den

handelaar niet mogen ontmoedigen. Immers daar waar de oorzaken van die verliezen zoo duidelijk zijn aan te toonen, moet de vaste overtuiging wonen, dat rustige politieke tijden ook weer rustige en daardoor voordeelige dagen voor den handel beloven. Reeds geeft het begin van 1868 een bewijs van het gegronde dier hoop. Schatten waarlijk zijn er al verdiend in de dubbele waarde waartoe sedert den aanvang dezes jaars de ruwe katoen gesezen is. En wanneer de handelaar en speculant in dat artikel zich maar niet in blinde speculatiewoede al verder en verder laat slepen, maar te rade gaat met de prijzen waartoe de fabrikanten hunne garens en fabriekaten zelfs op levering verkoopen, zoodat eene vergelijking tusschen de waarde van het oogenblik van de grondstof en van het verwerkte product hun toont, of de rijzing al dan niet gewettigd is, dan kunnen de behaalde winsten een blijvend voordeel voor den handel zijn. Zoo ook moet de speculant in suiker niet alleen het oog vestigen op de belangrijk kleiner cijfers der voorraden op de hoofdmakten, maar ook wel degelijk op de toenemende productie van beetwortel en de ongunstige werking der laatste accijnsregeling, waartegen Engeland en Nederland nu reeds krachtig opkomen, daar ze alleen voor Frankrijk eene bate blijkt. Evenmin mag de zonderlinge, en m. i. zeer te betreuren maatregel der regering ten aanzien van het ophouden eener aanzienlijke hoeveelheid Banca-tin in de jongste N. H. M. veiling tot de onderstelling leiden, dat de waarde van het artikel in werkelijkheid eene hoogere is, alleen omdat een enkele houder willekeurig den prijs van zijn voorraad verhoogt. En eindelijk is 't zeer te hopen dat de aanvankelijk gunstige uitslag van enkele speculatiën den handel niet tot de dwaling zal brengen, dat men eenvoudig maar speculatieve inkoop, in welk artikel ook, behoeft te doen, om daarmede den prijs te verbeteren en winst te behalen. Die hoop spreek ik daarom te meer uit, omdat op onze beurzen langzamerhand in speculatiën die voordeelen gezocht worden welke alleen in een gezond en door koop en verkoop tusschen producenten of aanvoerders en verbruikers ontsproten verkeer, moesten gevonden worden. Aanvoer en uitvoer van goederen, maar niet speculatiën zijn het kenmerk van een goede markt.

Op het uitbreiden van onze markten zij de Nederlandsche handel meer en meer bedacht. Eer Java eene vrije kolonie is, waarin Nederlandsche kapitalen belegd zijn in ondernemingen van productie, kan men onmogelijk van daar die winsten behalen, welke noodig zijn om de uitsluitende aandacht te wettigen welke onze handel er thans aan wijdt. Blijft de regering wankelend in hare bedoelingen en maatregelen ten aanzien van de regeling van het cultuur- en consignatie-stelsel, dan moet die kolonie al meer aan belang voor den Nederlandschen handel verliezen, ja dreigen hem juist van daaruit gevaren, waarvan de nu reeds geledene onheilen nog maar een voorproef kunnen genoemd worden. Bij tijds moet de Nederlandsche han-

delaar derhalve trachten de regering tot eene liberale politiek in Indië te bewegen en naar andere bronnen van inkomst in andere transatlantische gewesten uitzien, die aldaar even rijkelijk aanwezig zijn als ze reeds kwistig vruchten opleverde aan onze Engelsche, Duitsche en Belgische naburen. Wat belet ons om, even als Hamburg, een veelzijdiger koffijmarkt te worden dan voor de Javasorten alleen; wat, om Bremen te volgen in het aanvoeren van andere tabaksoorten nog dan de Javasche en in het vormen eener katoenmarkt, niet door een enkel lichaam maar door de vele groote kooplui gevestigd en onderhouden; wat, om even als Antwerpen, de rijke wolladingen van Zuid-Amerika en de Kaap ook naar onze havens te lokken? En het antwoord is: kapitaal, in de beide vormen, intellectueel zoowel als financieel. Het eerste geve het Middelbaar onderwijs ons en de weldra in de hoofdstad te verrijzen Handelsschool, gepaard aan reizen en werken van onze jongelui in den verren vreemde en hun vestiging aldaar van filialen; het tweede verschaffe ons de rijke landgenoot, die in den Nederlandschen handel voordeel en zekerheid vinde voor zijne beleggingen en die niet langer zijne middelen aan den vreemdeling ten offer brengt enkel om het genot eener vaste rente, terwijl hij het kapitaal ten eigen nutte gebruikt, of er ons mede bedreigt door goedgeoefende maar kostbare legers. Meer kapitaal en meer kennis moeten ons onafhankelijk maken van eene kolonie, wier beschermend beheer haar zelve en ons ten val dreigt te brengen. En niet als koloniale magt, maar als groote handelsnatie herwinne Nederland zijne eereplaats in de rij der groote mogendheden.

M.

